

Speech bij de opening van de synagoge in Alkmaar op 15 december 2011.

De belangstelling van de Joodse gemeenschap voor Joods cultureel erfgoed, synagogen, begraafplaatsen, geroofde kunst, is eerst in de tweede helft van de jaren negentig van de vorige eeuw op gang gekomen. Wereldwijd, doch in het bijzonder in Europa. Er zijn altijd uitzonderingen, maar in het algemeen zag de niet-Joodse buitenwereld deze plotselinge zoektocht naar het nog steeds tastbare overgeblevene van de jaren der vernietiging met verbazing, wanbegrip en soms zelfs een zachte vorm van misprijzen aan. Anderen brachten begrip op voor de jarenlange traumatisering als gevolg van het onherstelbare, door mensen toedoen, toegebrachte leed.

In Alkmaar is het ook zo gegaan. Er is sindsdien discussie geweest met het kerkgenootschap dat door de loop der dingen de eigendom had verworven van een gebouw, met de eigenschap dat men in een zakelijke context wel van de geschiedenis kan abstraheren, maar niet op humane gronden. De vele discussies stonden in het teken van het spanningsveld tussen de mensen, waarvan ik de namen onvermeld mag laten aan de ene kant, die zich begrijpelijkerwijze en zelfs gelukkig, maar niet konden inleven in de gevoelens, drijfveren en motieven van hun gesprekspartners, die juist op dit gebouw hun zinnen hadden gezet. De vertegenwoordigers van de Stichting Alkmaarse Synagoge voelden zich ten prooi aan de gevoelens die in de literatuur worden opgeroepen door de beroemde openingszin van de roman "Het Proces" van Franz Kafka. "Iemand moet Josef K. hebben belasterd, want zonder dat hij iets kwaads had gedaan, werd hij op een morgen gearresteerd". Zo hoeft het lang niet altijd te gaan. Wie het tot stand komen van het Joods Museum in Elburg van nabij heeft kunnen volgen door toedoen van de Stichting Synagoge Elburg, bemand door gedreven, betrokken en zich inlevende niet-Joodse burgers uit Elburg, weet dat een prachtig monument tot stand is gebracht door gemobiliseerde inzet van velen.

De kilte in Alkmaar kwam in een andere fase toen van de zijde van de burgerlijke gemeente Alkmaar de suggestie kwam de coöperatie Van Alkmaar in het spel te betrekken. Aan de ene kant bleef de zakelijke, niet zelden enigszins hardvochtige en formele benadering, maar wonderlijk genoeg drong er ook bij sommigen een spoortje door van een besef voor het bijzondere, historische en Joodse karakter van het gebouw.

Mensen die alleen al vanwege leeftijd ver afstaan van de dramatische gebeurtenissen, toonden gevoelens van plaatsvervangende schaamte. Zij zouden die gaan omzetten in de niet aflatende drang de synagoge te herstellen. In gedachten memoreer ik een uitspraak van een van de betrokkenen, die mij diep raakte en die ik tegelijk als een keerpunt zag. We naderen het traject, waarin namen met ere worden genoemd. Een traject waarin mensen hun deskundigheid combineerden met bezieling, waarin juristen aan beide zijden oog hadden voor het humane, de alledaagsheid overstijgende kanten van de transacties, waarin een coöperatie aan de slag ging met een heel andere uitstraling dan waaraan Nederlanders nu al jaren gewend zijn als het om coöperaties gaat. Geen excessieve beloningen, geen verhalen over fraude, oplichting en malversaties, maar een inventieve inzet voor een project dat strikt genomen buiten de grenzen van de normale activiteit viel, vanuit het besef dat het abnormale het voertuig kan zijn voor het reiken naar een minder uitsluitend financieel doch ook door menselijkheid gedreven samenleving, een toekomst verbonden met het koesteren van het waardevolle uit het verleden. Niet slopen ten behoeve van vernieuwen, maar renoveren. Architecten ook die hun ziel en realiteit hebben gelegd in de opdracht van hun leven: meer dan een halve eeuw na dato de Alkmaarse Synagoge in oude luister herstellen.

Het wonderlijke spoortje van zoeven groeide uit tot een echt wonder. In de geest van Ben Gurion, Eerste Minister-President van Israël "Wie in Israël niet in wonderen gelooft, is geen realist". Het doet het Jodendom denken aan het Chanoekah-feest, de Joodse identiteit en het licht dat wordt verspreid, het aansteken van de kaarsen, maar bovenal het wonder van de onuitputtelijke bron olie die acht dagen lang krachtig bleef branden, zelfs zo lang dat de achterkleinzoon van de laatste rabbijn het licht vanmiddag weer aanstak, nadat zijn overgrootvader het in 1942 had gedoofd.

Het is een wonder dat met een minimum aan financiële middelen van de zijde van de Joodse gemeenschap en van SAFT toch een volwaardige Synagoge tot stand is gebracht, koninklijk gerestaureerd.

Mede dankzij de inventiviteit van Van Alkmaar. Aan de kant van Saft dankzij de financiële expertise van Robby Israel, Robby, het is een knap staaltje van "financial engineering". Maar ook hier is het de kracht van je persoonlijkheid, omhuld door een grenzeloze beminlijkheid, die mij er trots op doet zijn dat ik je bij Saft heb kunnen noemen als de man die een "Mission Impossible" waar kan maken. Aan de kant van Van Alkmaar Luuk Hageman, de bescheiden man van de werkvloer, die gaandeweg kennis verzamelde omtrent de historische achtergrond van het project waarin hij misschien enigszins naïef verzeild was geraakt, die soms in figuurlijke zin zijn tranen de vrije loop liet in het besef van de in stenen verankerde geschiedenis van het gebouw en waaraan hij een toenemende energie en vindingrijkheid ontleende om hoe dan ook tegenslagen, hindernissen en beren op de weg te overwinnen. Deze geesteshouding is uiteindelijk beslissend geweest voor de prachtige wedergeboorte waarvan wij getuige zijn. Een indrukwekkend monument van kracht van een geslagen maar niet verslagen Joodse gemeenschap.

Moge Alkmaar en de wereld daarvan tot in lengte van jaren getuige zijn !